

EL PANORAMA INTERNACIONAL: MIGRACIONS, ENVELLIMENT I FECUNDITAT

Motors clau de la migració internacional: una visió panoràmica

Leo van Wissen

Diversos sol·licitants d'asil fan cua al camp de refugiats de Mòria, a Lesbos (Grècia), el novembre de 2015, a l'espera de ser identificats per obtenir els papers que els permetin continuar el seu viatge. Després de l'acord entre la Unió Europea i Turquia, el març de 2016, Mòria es va convertir en un centre de detenció de persones. Fotografia: Rober Astorgano

La migració és tan antiga com la humanitat. La gent s'ha desplaçat des de temps remots, voluntàriament o forçada per la fam, el clima o les guerres i els conflictes. Els nostres avantpassats van viatjar des d'Àfrica a totes les altres parts del món. Els caçadors recol·lectors de la prehistòria recorrien grans distàncies a la recerca d'aliments. L'alta edat mitjana va ser testimoni de grans moviments de població a Europa. L'esclavitud va portar, per força, milions de persones d'Àfrica a Amèrica o l'Orient Mitjà, i durant els segles XIX i XX milions de migrants europeus van buscar sort al Nou Món d'Amèrica del Nord, Austràlia o Nova Zelanda. Aquests són només alguns exemples de grans moviments de població en la història de la humanitat. Per això, els moviments de població actuals a escala mundial no en són una excepció. El que és diferent és l'escala. A partir del 2020, hi ha més de 280 milions de persones que són migrants internacionals, [1] 1,6 vegades més que el 2000 (173 milions) i gairebé el doble que el 1990 (153 milions).

El que també té lloc a més gran escala que en el passat és l'atenció pública a la migració internacional. Les xarxes socials tenen un paper important en la conscienciació pública

sobre la migració, però també és una qüestió molt controvertida en l'àmbit polític de la majoria dels països del Nord global (Europa, Amèrica del Nord, Israel, Austràlia, Nova Zelanda, el Japó, Corea del Sud). En aquest debat, sovint acalorat, no sempre és fàcil separar la realitat de la ficció. Aquest article espera contribuir a un debat basat en fets centrant-se en allò que impulsa la migració mundial. El coneixement dels principals factors determinants de la migració mundial pot ajudar a comprendre millor el fenomen, cosa que és important per a un debat més equilibrat sobre la qüestió. Els principals motors de la migració mundial es poden resumir en les desigualtats econòmiques, les desigualtats demogràfiques i les crisis humanitàries. A més, els efectes de les polítiques també són rellevants, siguin com a efectes estimulants o com a limitadors de la migració. Tot i que la realitat és molt més complexa del que reflecteixen aquests factors, constitueixen l'espina dorsal dels patrons i les tendències actuals de la migració mundial i aporten una mica de llum sobre el probable futur d'aquest fenomen.

Tendències migratòries mundials

Els 280 milions de migrants esmentats constitueixen aproximadament el 3,6 % de la població mundial i es defineixen com a persones nascudes en un país diferent d'aquell on resideixen actualment. Des del 1990 aquesta població ha augmentat en 128 milions: 74 milions d'aquest augment es deuen al creixement de la població mundial, i els 54 milions restants, a la propensió més gran de la població mundial a migrar, la qual cosa correspon a un augment relatiu del 35 %.

La població migrant no està repartida uniformement per tot el planeta. El gràfic 1 mostra el percentatge de les regions d'origen i de destinació dels migrants (per continents) el 1990 i el 2020. Àsia i Europa són les principals regions d'origen dels migrants mundials tant el 1990 com el 2020. Atès que el 60 % de la població mundial viu a Àsia, el seu percentatge d'emigració, al voltant del 40 %, és relativament modest, i el percentatge en la immigració mundial (31 %) ho és encara més. La contribució d'Europa a la migració mundial és molt més gran del que es podria esperar en funció del volum de la seva població. Mentre que la població europea s'ha reduït del 14 % al 10 % entre el 1990 i el 2020, la seva contribució a l'emigració mundial és molt més gran, malgrat que disminueix ràpidament: del 31 % al 23 %. El percentatge d'Europa com a regió de destinació ha disminuït lleugerament del 32 % al 31 %, però el dels països de la Unió Europea (UE-28) ha augmentat del 18 % al 23 %. El percentatge d'Àfrica en l'estoc migratori mundial el 2020 (14 %) era inferior al que es podria esperar en funció del seu percentatge en relació amb la població mundial (el 17 %, mentre que el 1990 era lleugerament superior). En general, els percentatges d'immigració de les regions del món s'han mantingut relativament estables al llarg del temps, i els països del Nord global són la destinació triada per més del 50 % de tots els migrants.

Aquestes xifres es basen en els estocs de migrants, és a dir, la població resident a cada país nascuda a l'estranger. Si tenim en compte la gran sensibilitat de molts països envers la migració, caldria esperar que les dades sobre fluxos migratoris fossin exactes, però passa tot el contrari. Els països utilitzen diferents definicions de migració i tenen diferents

maneres de mesurar-la. Per tant, les estimacions poden diferir significativament. Per exemple, Alemanya va declarar més de 100.000 immigrants anuals procedents de Polònia durant el període 2002-2009, però Polònia només va declarar entre 10.000 i 12.000 emigrants anuals a Alemanya.

Només 45 països de tot el món (la majoria de renda alta) recopilen dades sobre fluxos migratoris: persones que abandonen un país per residir en un altre en un interval de temps determinat. A partir d'aquestes dades limitades de fluxos, s'estima que entre el 2011 i el 2018 el nombre de migrants que van entrar als països de l'OCDE va augmentar anualment de 4 a 5 milions. Les estimacions dels autors Guy J. Abel i Nikola Sander [2] mostren que els fluxos migratoris més grans entre regions del món l'any 2005 van ser d'Amèrica Central a Amèrica del Nord (3,2 milions), d'Àfrica a Europa (2 milions) i d'Àsia meridional a Àsia occidental (4,9 milions). El denominador comú és que tots aquests fluxos es produeixen entre regions mundials adjacents i de països de renda baixa a països de renda mitjana i alta. Les crisis humanitàries greus s'han sumat a aquests fluxos. En els darrers anys, destaca el gran flux de refugiats d'Ucraïna a Europa: més de 5 milions de persones.

Desigualtats econòmiques

La migració no és un objectiu en si mateix, sinó un mitjà per assolir un fi. Els migrants es desplacen a les destinacions on esperen viure una vida millor. Tot i que els motius de la migració són diversos, la recerca d'una perspectiva de vida més favorable, una ocupació o millors ingressos són els principals motors dels moviments migratoris. [3] Les desigualtats econòmiques són, per tant, determinants clau del desequilibri dels fluxos migratoris. El nombre de migrants de països de renda baixa que vivien en països de renda alta el 2020 superava els 10 milions, mentre que el cas oposat de migrants de països de renda alta que vivien ara en països de renda baixa era de només 100.000, és a dir, l'1 % d'aquesta xifra. Hi ha desequilibris encara més grans entre els països de renda mitjana i alta: 117 milions de persones nascudes en països de renda mitjana viuen en països de renda alta, mentre que només 6 milions de migrants de països de renda alta viuen en països de renda mitjana. [4] Als països de la Unió Europea s'observen pautes similars: els països amb millors resultats econòmics són els que atreuen més migrants (gràfic 2).

Tot i aquesta relació òbvia entre migració i desenvolupament econòmic, si els països de renda baixa es desenvolupen econòmicament fins a convertir-se en països de renda més alta, això no vol dir necessàriament que les seves taxes d'emigració disminueixin. Les investigacions han demostrat que un augment de les rendes als països amb ingressos més baixos condueix a més emigració, [5] perquè més persones es poden permetre pagar els costos de migrar. Només quan el nivell de renda arriba a un cert llindar, l'emigració s'estabilitza. Sens dubte, el desenvolupament econòmic és necessari per als països de renda més baixa del món, però no és la panacea per reduir la migració, com es creu sovint.

La desigualtat entre països ha augmentat dràsticament des dels anys noranta. El 1990, la diferència entre la mitjana anual de la renda per càpita del 20 % dels països més rics

respecte a la mitjana anual de la renda per càpita del 20% dels països més pobres era de 35.000 dòlars. El 2023, aquesta bretxa havia augmentat fins als 50.000 dòlars. [6] La riquesa, doncs, es concentra cada vegada més en els països més rics. No obstant això, un grup significatiu de països de renda mitjana és capaç de reduir la diferència en termes relatius. Mentre que els països de renda alta van veure créixer la seva renda un 62 % entre el 1990 i el 2023, els països de renda mitjana van triplicar la seva renda mitjana. Per tant, és probable que el nombre de migrants procedents dels països de renda baixa continuï augmentant en el futur, però també que considerin com a destinació més països de la categoria de renda mitjana-alta.

Desigualtats demogràfiques

Una altra divisió global separa els països joves dels envellits. Molts països del Nord global tenen taxes de natalitat molt baixes i envelleixen. El nombre mitjà de fills per dona ha de ser de 2,1 (l'anomenada taxa de reemplaçament) perquè la generació següent iguali exactament el volum de l'anterior, però la majoria dels països del Nord global estan molt per sota. Per exemple, la xifra més baixa correspon a Corea del Sud, amb 0,81 fills per dona; Europa té una taxa d'1,47; la Xina, d'1,24, i fins i tot l'Índia, amb 2,05 fills per dona, ha baixat actualment per sota del nivell de reemplaçament. A més, les conseqüències a llarg termini del baby-boom de postguerra a molts països comporten que des del 2010 (és a dir, 65 anys després que comencés aquest baby-boom) es jubila més gent de la que s'incorpora al mercat laboral. A més, molts països del Nord global experimenten un creixement natural negatiu (les morts superen els naixements) a conseqüència d'aquesta evolució.

Al mateix temps, a molts països del Sud global passa el contrari. Més de la meitat de les seves poblacions té menys de 20 anys a causa de la seva alta fecunditat. Per exemple, el nombre mitjà de fills que tindrà una dona a l'Àfrica és de 4,2. Tot i que la fecunditat també disminueix en aquest continent, la distribució de la població en edats molt joves garantirà una taxa de creixement demogràfic elevada i continuada en les pròximes dècades. Això també passarà a països d'Àsia, com l'Índia o el Pakistan.

Mentre que a molts països del Nord global hi ha una demanda creixent de treballadors, al Sud global passa el contrari: el creixement econòmic és insuficient per proporcionar prou llocs de treball a la gran oferta de treballadors joves. Aquest panorama encaixa en allò que els demògrafs anomenen dividend demogràfic: el potencial d'una mà d'obra nombrosa i jove en relació amb el nombre de persones dependents (infants i jubilats) per generar creixement econòmic. Tot i que els països del Sud global tenen molta població jove, tenen veritables dificultats per fer realitat aquest dividend. Aquest potencial només es pot materialitzar si es compleixen determinades condicions.

En aquest sentit, és molt important l'escolarització. [7] Fa cinquanta anys, Corea del Sud i Nigèria eren comparables en termes de renda per capita, però mentre que Corea del Sud invertia molt en l'educació de les seves generacions joves, Nigèria feia poc en aquest àmbit. Actualment, el PIB per capita de Corea del Sud és, amb 50.000 dòlars, gairebé el mateix que el de la Unió Europea i gairebé deu vegades superior al de Nigèria.

Les societats que envelleixen han superat la fase de gaudir d'un dividend demogràfic i ara es troben en una situació en què el creixement de la mà d'obra no pot seguir el ritme del creixement de l'economia, cosa que ahora pot frenar el creixement econòmic. Molts països del Sud global es troben en una posició en què potencialment poden recollir els beneficis de la seva nombrosa mà d'obra jove, però les seves economies són massa petites per absorbir aquesta gran reserva, per la qual cosa moltes persones viuen de llocs de treball marginals i ingressos mínims.

Desenes de refugiats caminen davant l'entrada del centre de migrants de Mòria, a l'illa grega de Lesbos, el 10 de gener de 2016, després de travessar part del mar Egeu des de les costes turques a bord d'embarcacions precàries. Esperen permís de les autoritats per abandonar l'illa. Al costat, una pintada reclama llibertat de moviments. Fotografia: Santi Palacios

La migració pot ajudar en certa mesura a mitigar aquest desequilibri demogràfic mundial, però mai no serà suficient per resoldre els problemes de les societats envellides: [8] pot donar un impuls al desenvolupament del Sud global, no perquè redueixi significativament el volum de la gran reserva de joves que busquen feina (aquest efecte és marginal), sinó a través de les transferències dels migrants a les seves famílies als països d'origen. El volum d'aquest flux de capital, que actualment és de 281.000 milions de dòlars, triplica el de l'ajuda oficial al desenvolupament. [9] L'efecte positiu de les transferències sobre el desenvolupament s'ha de compensar amb els efectes negatius de la fuga de cervells. Convertir la fuga de cervells en una situació de circulació de cervells, en la qual els migrants es traslladen temporalment a països més desenvolupats i tornen al seu país d'origen al cap de diversos anys, en què poden haver rebut una escolarització addicional i haver adquirit experiència, podria ajudar a superar aquests efectes negatius. Però, en conjunt, l'emigració neta dels països del Sud global tampoc no resoldrà els seus problemes

econòmics.

Aquest desequilibri demogràfic no desapareixerà en un futur proper. Tot i que l'envelliment és un tema destacat a l'agenda actual de molts països, ens trobem enmig d'un procés d'envelliment que continuarà les properes dècades. El percentatge de persones més grans de 65 anys a la Unió Europea augmentarà del 20 % actual al 30 % el 2050 i es mantindrà en aquest nivell elevat. En canvi, encara que la proporció de joves a l'Àfrica disminueix i actualment se situa en el 50 % en la categoria d'edat de 0 a 19 anys, en termes absoluts el volum de la població jove continuarà augmentant i passarà dels 682 milions actuals als 973 milions el 2050. Només a llarg termini, molt més enllà del 2050 en el cas de l'Àfrica i altres països més pobres del Sud global, hauran de fer front a l'envelliment. Per a la majoria d'aquests països, el problema és esdevenir un país ric abans d'envellir. Si envelleixen abans de disposar dels mitjans per fer front als costos de l'envelliment, la càrrega que comporta avui una nombrosa població jove es pot convertir, pel que fa a l'envelliment, en una càrrega molt més feixuga. Però, abans que això passi, és probable que el desequilibri demogràfic entre el Sud global i el Nord global continuï agitant els fluxos migratoris mundials en el futur.

Crisis humanitàries i refugiats

Al llarg de la història, la gent s'ha vist obligada a abandonar casa seva a causa de les guerres, les persecucions o les catàstrofes naturals. Les persones que fugen del seu país entren en l'àmbit d'aplicació de la Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats del 1951. Això significa que els estats receptors tenen l'obligació legal de protegir aquestes persones i concedir-los drets civils. Segons l'ACNUR, l'Agència de Nacions Unides per als Refugiats, actualment hi ha 32 milions de refugiats reconeguts oficialment, davant dels 12 milions del 2000, i la xifra continua augmentant ràpidament. Les persones que fugen de casa per les mateixes raons però sense travessar cap frontera estatal s'anomenen desplaçats interns. El nombre reconegut oficialment per l'ACNUR és actualment de 67 milions, deu vegades més que el 2000 i més del doble que el nombre de refugiats.

Aquestes xifres en augment reflecteixen la inestabilitat creixent a tot el món, però els orígens dels refugiats es concentren en uns pocs focus principals de conflicte: Afganistan, Veneçuela, Síria, Ucraïna i el Sudan, que representen el 71 % del total de refugiats a tot el món. Les principals destinacions dels qui fugen d'aquests països són els països veïns: gairebé el 90 % dels refugiats afganesos obtenen asil a l'Iran o el Pakistan, el 90 % dels refugiats sudanesos troben refugi al Txad, el Sudan del Sud o Etiòpia, i més del 60 % dels refugiats sirians fugen a Turquia o al Líban. Juntament amb el gran nombre de desplaçats interns, aquest fet permet constatar que, amb diferència, la majoria dels refugiats troben refugi a països de la regió d'origen, que solen ser països de renda baixa. A banda dels conflictes armats, les catàstrofes climàtiques en forma de sequeres o inundacions se sumaran al flux creixent de refugiats i desplaçats interns, que també tendeixen a refugiar-se a la regió d'origen.

Hi ha moltes idees errònies que envolten l'opinió pública sobre els refugiats. Una opinió

molt estesa a Europa i als Estats Units és que els refugiats no han de ser acollits en aquests països occidentals, sinó a la regió d'origen. La realitat és que els països de la Unió Europea i el Regne Unit, més Amèrica del Nord, Austràlia i Nova Zelanda, reben aproximadament una quarta part dels refugiats de tot el món, incloent-hi els refugiats ucraïnesos, la regió d'origen dels quals és Europa. Una altra idea errònia és equiparar els migrants amb refugiats o sol·licitants d'asil. Tal com mostren les xifres presentades en aquest article, els sol·licitants d'asil només representen l'11 % del total de migrants.

Els esdeveniments internacionals actuals no condueixen precisament a un escenari mundial més estable. Sorgeix una divisió política entre dos blocs, liderats, d'una banda, pels Estats Units i, de l'altra, per la Xina i Rússia. Una nova dimensió geopolítica s'afegeix als conflictes locals quan les parts enfrontades trien bàndols diferents en aquesta rivalitat global. El nombre de víctimes de conflictes armats a tot el món ha augmentat de 400.000 a la primera dècada d'aquest segle a gairebé 1 milió a la segona dècada i, en el període 2020-2023, unes 80.000 persones més es van sumar a aquesta llista. [10] Encara que aquests esdeveniments són molt difícils de predir, no és probable que la situació millori en un futur proper, per la qual cosa el gran augment actual del nombre de refugiats i desplaçats interns continuarà durant força temps.

Dues dones a la ciutat de Tubmanburg, Libèria, el setembre de 1996. La guerra civil que vivia el país en aquells moments va provocar una gran crisi humanitària: les milícies exercien un control absolut sobre la població civil, utilitzant la fam com a arma de guerra. Fotografia: Clemente Bernad

Polítiques de migració

No hi ha cap teoria universal que pugui explicar tots els aspectes de la migració. També es produeixen migracions de països de renda alta a països de renda baixa. El Japó, amb la població més vella del planeta (prop del 30 % té actualment més de 65 anys), té una taxa d'immigració molt baixa. Per tant, hi ha altres factors que també tenen un paper important per explicar les nombroses excepcions a la regla. Les polítiques són especialment rellevants en aquest cas. Les institucions supranacionals, com la UE, permeten la lliure circulació a través de les seves fronteres interiors. Això ha augmentat considerablement la migració interna dins de la Unió Europea: entre el 1990 i el 2020, el nombre de migrants nascuts en un dels països de la UE-28 (incloent-hi el Regne Unit) que resideixen en un altre país de la UE va augmentar de 10,5 a 23 milions. Tot i això, aquesta xifra és molt més baixa que la dels migrants nascuts fora de la Unió però residents a la UE-28: de 17 milions el 1990 a 41 milions el 2020.

Tot i que aquest augment procedent de països de fora de la UE està en consonància amb les tendències econòmiques i demogràfiques mundials, és alhora una qüestió molt controvertida. En molts països del Nord global hi ha una forta aversió contra la immigració, i en particular contra els sol·licitants d'asil, basada en el pensament, sovint estimulat per les plataformes dels mitjans socials, que no són honrats i que s'aprofiten de l'hospitalitat dels països receptors. Tot i que el discurs és sòlid, molts polítics que oficialment donen suport a aquestes idees s'adonen, al mateix temps, que amb una política antimigració rigorosa un país es dispararia un tret al peu, tal com ha demostrat, per exemple, el Brexit. Sembla, doncs, que la política antimigració se centra en els grups de migrants més vulnerables, els sol·licitants d'asil, alhora que permet que la migració laboral es mogui més lliurement. Itàlia i Hongria en són clars exemples. Com assenyala el sociòleg Hein de Haas en el seu llibre *How Migration Really Works*, [11] si et vols desempallegar dels migrants, destrueixes l'economia.

Conclusions

Els principals motors de la migració mundial —la bretxa econòmica, la bretxa demogràfica i les crisis humanitàries— apunten a un nou augment de les migracions globals els pròxims anys. Les societats riques però envellides del Nord global necessiten treballadors perquè les seves economies continuïn creixent, mentre que a les poblacions joves però pobres del Sud global els calen llocs de treball per obtenir ingressos. Les polítiques actuals i el sentiment antimigració generalitzat a molts països del Nord global s'oposen a aquesta evolució. Però a aquests països els interessa acollir els migrants que puguin sostenir les societats d'acolliment, i això depèn molt de l'èxit de les polítiques d'integració.

Les crisis humanitàries se sumaran a l'augment estructural dels fluxos migratoris de manera imprevisible. En aquest sentit, els grups més vulnerables de migrants són els

refugiats i els desplaçats interns. La crisi dels refugiats o dels sol·licitants d'asil, com se la sol anomenar, és en gran mesura una crisi de manca de voluntat per abordar adequadament aquest problema. El discurs actual ha de canviar per afrontar la situació en els pròxims anys.

REFERÈNCIES

- 1 — Departament d'Afers Econòmics i Socials de les Nacions Unides (UN DESA), Divisió de població (2020). *International Migrant Stock 2020*.
- 2 — Abel, G. J.; Sander, N. (2014). "Quantifying Global International Migration Flows". *Science*, núm. 343 (6178), p. 1520-1522.
- 3 — Massey, D. S.; Arango, J.; Hugo, G.; Kouaouci, A.; Pellegrino, A.; Taylor, J. E. (1993). "Theories of International Migration: A Review and Appraisal". *Population and Development Review*, núm. 19 (3), p. 431-466. [Disponible en línia](#).
- 4 — Departament d'Afers Econòmics i Socials de les Nacions Unides (UN DESA), Divisió de població (2024). *World Population Prospects. The 2024 Revision*. [Disponible en línia](#).
- 5 — Vegeu, per exemple, De Haas, H. (2023). *How Migration Really Works: A Factful Guide to the Most Divisive Issue in Politics*. Random House.
- 6 — Càlculs propis de l'autor a partir de la base de dades World Inequality Database (base de dades de desigualtats mundials). [Disponible en línia](#).
- 7 — Lutz, W.; Crespo Cuaresma, J.; Kebede, E.; Prskawetz, A. P.; Sanderson, W. C.; Striessnig, E. (2019). "Education Rather Than Age Structure Brings Demographic Dividend, *Proc. Natl. Acad. Sci. USA*, núm. 116 (26), p. 12798-12803. [Disponible en línia](#).
- 8 — Departament d'Afers Econòmics i Socials de les Nacions Unides (UN DESA) (2000). *Replacement Migration: Is It a Solution to Declining and Ageing Populations?* [Disponible en línia](#).
- 9 — Ratha, D. K.; De, S.; Dervisevic, E.; Plaza, S.; Schuettler, K.; Shaw, W.; Yousefi, S. R. (2016). *Migration and Remittances: Recent Developments and Outlook*. SIDALC.
- 10 — Herre, B.; Rodés-Guirao, L. (2023). "Our Data Explorers on Armed Conflict and War". Publicat a *Our World in Data*. [Disponible en línia](#).
- 11 — De Haas, H. (2023). *How Migration Really Works: A Factful Guide to the Most Divisive Issue in Politics*. Random House.

Leo van Wissen

Leo van Wissen és investigador i exdirector de l'Institut Interdisciplinari de Demografia dels Països Baixos (NIDI-KNAW), centre integrat a l'Acadèmia Reial de Ciències dels Països Baixos amb seu a La Haia. És professor emèrit de demografia econòmica a la Universitat de Groningen. Format en geografia humana a la Universitat Lliure d'Amsterdam, les seves línies de recerca inclouen la modelització i la projecció demogràfica, la migració, els canvis poblacionals regionals i l'envelliment. Actualment, coordina el projecte europeu Horizon Europe PREMIUM_EU, que analitza com la migració pot contribuir al desenvolupament de les regions europees més desfavorides. És membre de l'European Association for Population Studies (EAPS), de la International Union for the Scientific Study of Population (IUSSP) i presideix el Consell Científic Assessor de l'Escola Doctoral Europea en Demografia (EDSD). També és membre de l'associació Academia Europaea i membre d'honor i expresident de la Societat Demogràfica Neerlandesa (NVD).